

A helyi könyvkiadás negyedszázada Magyarországon

Mindössze egy nem is egészen tíz napig nyitva tartó kiállítás megnyitása, valamint a kiállítás helyiségében megtartott két szakmai tanácskozás zajlott le november 30-án, december 1-én és 2-án Pécsen; olyan események tehát, amelyek egyúttvéve is jelentéktelennek, elhanyagolhatónak tűnhetnének, holott óriási horderejük: bátran nevezhetők művelődéstörténeti és művelődéspolitikai határpontoknak, fordulóknak is. Állításunk bizonyítására először is idézzük fel, mi történt Pécsen, az említett napokon. A Központi Múzeumi Igazgatóság kiállításrendező osztálya olyan könyveket bocsátott közszemlére nagyon izléses tárlókon, amelyeket a megyei könyvtárak, levéltárak, múzeumok és más, nem hivatásos kiadói tevékenységet végző intézmények, szervek bocsátottak a szervezők rendelkezésére. A kiállítás anyaga — jóllehet köztudomású, hogy csak erősen váltogatott, többszörösen megszürt könyvállományt tartalmazott — imponálóan gazdag, s mennyiségében és minőségében egyaránt szinte lenyűgöző hatású volt. Könyvesboltok kirakataiban soha nem látott, értékes, érdekes, izgalmas művek sorakoztak egymás mellett, megyék szerinti csoportosításban, olyan műfaji sokoldalúságot és nemegyszer tipográfiai művészetet is reprezentálva, hogy még a hivatásos és nem éppen kicsiny kiadók jelenlévő képviselői is csak elismerően, talán irigységtől sem mentesen nézegethették őket.

A kiállítást megnyitó beszédet, egy alig negyedórás, rendkívül összefogott, de súlyos igazságokat kimondó expozét *Tóth Dezső* miniszterhelyettes tartotta. Szólt a nem hivatásos könyvkiadás múltjáról, főként azonban a könyvkiadás egészében elfoglalt helyével, sőt a magyar kultúra, művelődés tágasabb alakzatán belüli pozíciójával foglalkozott. Állást foglalt és szentesített, beszélt a további fejlődés lehetőségeiről, mozgató rugóiról és kívánatos módzatairól.

A következő napon tulajdonképpen e tartalmas beszédben érintett témák kerültek terítékre a statisztikákra, felmérési eredményekre, tudományos

megfontolásokra és gondolatmenetekre alapozott elemzésekben. *Takács Gyula*, a Baranya megyei Tanács elnökhelyettese a megye kiadói tevékenységének általános, igen alapos értékelését adta, összefüggésbe hozva a Baranya megyei fejlődési irányzatokat az országos mozgásirányokkal. *Vil-langó István*, a Művelődési Minisztérium közgyűjteményi főosztályának vezetője e kiadványoknak a közgyűjtemények, könyvtárak, múzeumok, levéltárak tudományos és közművelődési munkájában játszott szerepét méltatta. *Zöld Ferenc*, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének főtítkára szám adatok, számsorok sokaságát felvonultató, tárgyilagos hangvételű előadásában a nem hivatásos könyvkiadás szerepéről, gondjairól és lehetőségeiről beszélt; végül *dr. Becsei József*, a Békés megyei Tanács elnökhelyettese úgy szólt a megye nem hivatásos könyvkiadói-ról, mint a békési szellemi, művelődési élet centrumairól, alakuló, illetve kialakult műhelyeiről. A vita tovább árnyalta, tovább bontotta az előadók által körvonalazott helyzetképet.

A következő napi tanácskozás a helytörténet, helyismeret szemszögéből vizsgálta a helyi kiadványokat, a nem hivatásos kiadók termékeit. Részt maguk a kiadók nyilatkoztak meg, illetve mondták el, milyen módon, miért és hogyan bocsátják közre kiadványaikat, és azt, hogy mit jelent egy könyvtár, múzeum vagy levéltár stb. esetében az önálló kiadói tevékenység, mennyire szükségszerűen kapcsolódik magához a napi kutató-feltáró munkához (*Dankó Imre*, *Szita László*, *Rechnitzer János*); részt a helyismeret, helytörténet szakemberei szóltak a helyi kiadványok számbavételének nehézségeiről és módzatairól, valamint arról, hogy miképp épülnek be e művek a helytörténeti-helyismereti gyűjteményekbe, majd miképp hasznosítják ott őket (*Péter László*, *Vajda Kornél*). A vita jó része ez esetben arról folyt, hogy milyen a viszony a központi és a helyi kiadványok helyismereti információi között, hogy vajon a helyismereti gyűjtemény fejlesztése-fejlő-

dése milyen következményekkel jár a kiadvány-ügy szempontjából, továbbá, hogy milyen a kapcsolat helyismereti információ, helyismereti gyűjtés és gyűjtemény, feldolgozás, illetve kiadás között.

Említettük a háromnapos program rendkívüli jelentőségét. Ez elsősorban abban áll, hogy egy régóta égető kérdés végre megnyugtató, megalapozott megoldást nyert. Jól ismert tény, hogy a helyi kiadás e negyedszázada valamelyest mindig „illegális” volt. Nemcsak azért, mert sokszor és sokféleképp támadták (emlékezetes sajtóvitákra, sajtókritikákra utalhatnánk), de főként azért, mert ezt az igen nagy és óriási értékeket is felmutató tevékenységet soha nem elemezték átfogóan, a helyi kiadói munka nem kapott megfelelő méltánylást vagy éppen megalapozott kritikát. E három nap legfőbb értelme-értelme éppen az volt, hogy igen magas fórumok, igen kiemelkedő szakemberek tették le voksukat a helyi kiadás mellett, mert éppen ezen alkalomból derült fény arra, hogy a mindig is háttérbe szorított helyi kiadás olyan kulturális tényező, amelynek jelentőségét immár nem lehet letagadni, amelynek fontossága valóban országos, s amelynek helye van hazánk művelődési térképén, művelődési intézményrendszerében. Negyedszázados probléma egyik fele oldódott meg Pécsen, s ez egyben azt is jelenti, hogy az ugyancsak itt felvetődött, sőt kidolgozottan, tudó-

mányos alapozással tárgyalt kérdéskör a jövőben természetes keretek között gondolható tovább, oldható meg — legalábbis részlegesen. Mégpedig elsősorban a számbavétel és a terjesztés. Nyomatékosan utalt erre *Bereczky László*, az Új Könyvek főszerkesztője, amikor hozzászólásában követelte, hogy a helyi kiadványok éppúgy terjeszthetők legyenek, s menjenek át ugyanazokon a továbbító csatornákon, mint a hivatásos kiadók termékei. Természetesen és logikusan következik mindez az előzményekből, a helyi kiadványok immár ki is fejezték elismeréséből, méltánylásából, „hivatalos” elfogadásából.

Valószínű, hogy még sok tanácskozásra, terv-és programegyeztetésre, számos vitára lesz szükség (és az ígéretekben kitűnően lehetőség is), míg a helyi kiadványok számos járulékos problémája megoldódik. A döntő lépés azonban megtörtént, és ez mindenekelőtt a Baranya megyeiek — a tanács és a megyei könyvtár — felismerésének, hozzáértésének, felelősségvállalásának és úgyszeretetének köszönhető.

A szakmai tanácskozások anyaga – tekintettel az ügy érdemére, jelentőségére, valamint az előadások és hozzászólások döntő többségének magas színvonalára, érett, kidolgozott jellegére — rövidesen — meg fog jelenni — természetesen *helyi kiadványként*. (V. K.)

Magyar-jugoszláv helyismereti tanácskozás Újvidéken

A magyar-jugoszláv kulturális együttműködési egyezmény keretében a Művelődési Minisztérium könyvtári osztálya *Cholnoky Győző* főelőadó vezetésével kilenc tagú küldöttséggel képviseltette hazánkat az 1982. december 15-én és 16-án az újvidéki Matica Srpska könyvtárában rendezett magyar—jugoszláv könyvtáros szemináriumon.

Harmadszor került sor ilyen tárgyú tanácskozásra. Először 1976. március 24—26-án Szegeden (*Könyvtáros*, 1976/5. sz.), másodízben pedig — szűkebb körben, magyar részről csak a dunántúli megyékből, jugoszláv részről pedig Horvátország és Szlovénia könyvtáraiból küldött szakemberekkel — 1979. május 17—19-én Pécsen cserélték ki nézeteiket és tapasztalataikat, fogalmazták meg

ajánlásaikat (*Könyvtáros*, 1979/8. sz.) a helyismereti tevékenységgel foglalkozó magyar és délszláv könyvtárosok.

A tanácskozás érdemi része *Marija Čurčić*nak, a Matica Srpska vajdasági helyismereti gyűjteménye vezetőjének *A helyismereti bibliográfiák néhány elméleti kérdése* című előadásával kezdődött. A magyar szakirodalom alapos ismeretében tárgyalta a helyi nyomdák és kiadók termékeinek, valamint a helyről szóló műveknek viszonyát, külön elemezve a neves személyiségeknek egy-egy feladathoz fűződő kapcsolatából adódó bibliográfiai feladatokat. Végül ismertette az 1981-ben indult vajdasági kurrens helyismereti bibliográfia nyomdában levő első füzetének szerkezetét.